

AZ ÚGY VOLT...

Játék Janikovszky Éva szövegére

Szereplők:

5 LÁNY, 8–10 FIÚ

Bemutatta a

Apróka csoportja 1993-ban

A szín üres. Két oldalról hatalmas csatakiáltással beszáguld az osztály. Balról a lányok ülnek le egy kupacba, jobbról a fiúk rendeződnek kisebb baráti társaságokba. Középiütt elöl hasal Bunder: a fiú fejét a karján nyugtatja, nem néz föl. Amint mindenki elfoglalta a helyét, a kép kimerevítődik.

Csend.

Hirtelen felugrik a fiúk közül Marci, s nagy csetlés-botlás közepette (az egyik fiú megpróbálja elgáncsolni) előrejön.

MARCI Az úgy volt, hogy a Bunder egyszerűen elkezdte a Boglárkát kísérgetni a cé-ből.

A közönségnek magyaráz. Bunder nevéhez érve rámutat, mire Bunder hirtelen felkönyököl, és állat a két tenyerébe támasztja. Marci Bunderet megkerülve hátra megy.

DOMI Zsuzsa, aki egy házban lakik Boglárkával, rövidesen jelentette, hogy...

Az előző helyzetében marad.

ZSUZSA Boglárkát csak a cukrászda érdekli meg a diszkó, de ott se táncol, csak kólát vedel.

Zsuzsa hirtelen feláll a lányok között.

Zsuzsa elégedetten leül. Tivadar tápáskodik fel; kövér fiú, széles vigyor az arcán.

TIVADAR Innen a súlyfölslege.

GÁBOR Nálunk a bé-ben a Bunder úgy volt elkönnyelve, hogy nem szokás vele járni.

MARCI Mert a lányokat nem érdekelte...

MÓNI ...sem a foci...

JUTKA ...sem a bélyeg...

LÁNYOK ...sem a Bunder.

MÁTÉ Ezért az, hogy a Boglárka a cé-be jár; határozott lépéselőny a Bundernak.

MARCI Majd megtanítja focizni, gondoltam én.

FIÚK De a lányok másképp gondolták!

JANÓ Számon tartották, hogy a Bunder...

SANYI ...hány Rigó Jancsit vett a maszek cukrászdánál...

TIVADAR ...a Boglárkának.

JUTKA A Bunder...

TOMI ...aki eddig nem volt téma...

Tivadart a mellette ülő sovány fiú ledönti a lábáról.

Gábor a fiúk által alkotott harmadik kupacban térdel. Egykedvűen mondja.

Marci elbeszélőként most a háttérben áll, mintegy „feladja” a lányok számára a mondatot.

Feláll, úgy mondja.

Szintén feláll.

Mind felállnak, s együtt, kissé lekezelően és gúnyosan mondják, Bunderra nézve.

Bunder kiölti rájuk a nyelvét.

A többi fiúnak magyarulva, kissé irigykedve mondja.

A többi fiú egyetértően és szomorúan, fancsali képpel bólogat.

Naivan.

A fiúk felugranak, s mint a foci-ban, egymásba kapaszkodva sorfalat alkotnak.

Drámai hangon, egyszerre.

Janó kiugrik a sorfalból és féltérdre ereszkedik.

Sanyi is Janó mellé ugrik.

Tivadar is a két fiú mellé lép.

Sértődötten, siránkozva, mivel nem ő ehette meg.

Kikiáltószzerűen.

Szintúgy.

MIND ...most téma lett!

MARCI Móni szerint a Boglárka...

MÓNI ...buta...

JUTKA ...és rámenős...

ÁGI ...és egyáltalán nem való a Bunderhoz...

ZSUZSA ...aki ha nem is egészen komplett, de azért jó fej.

MARCI Ági szerint...

ÁGI ...a Boglárka csak eteti a Bunder-t azzal, hogy Rigó Jancsit vetet vele, mert közben egy motoros srác után fut, aki még egy lekváros buktát se venne neki.

Egyszerre, nagy hangerővel, közére mutatva Bundera.

Bunder hirtelen felül.

Boglárka kiválik a lányok csoportjából. A lányok őt figyelik.

Mindegyik lány túl akarja licitálni az előtte szólót.

Zsuzsa közben odalép Bunder mögé, mellé térdel...

...és kedveskedően megsimogatja Bunder fejét.

A háttérből Boglárka közeledik fenyegetően, ezért Zsuzsa eloldalog.

Boglárka gyöngéden etetni kezdi Bunder-t a jobb kezéből. A fiúk közben (Tivadar kivételével) egy motort alakítanak ki. A motor berregve beindul. Boglárka átszellemülten nyújtja a bal kezét a motoros felé. A motor bal felé elindul. Boglárka kinyújtott karral utánaszalad. Bunder Boglárka kinyújtott jobb karja után lohol. A lányok Bunder után rohannak. Egy és egynegyed kör megtétele után Tivadar, a rendőr bal hátul megállítja a motort. Fékcsikorgás. A lányok jobb oldalon állnak. A rendőr kézmozdulata pénzt követel. A motoros széttárja a karját. A motor összeomlik.

*Néhány pillanatnyi csend után
Marci emeli fel fejét a motor
romjai alól.*

MARCI Jutka szerint...

JUTKA ...a Boglárka teljesen elzül-
leszti a Bunderert mint takarékbélyeg-felelőst, mert annyit
eszik, hogy a Bunder sikkasztani fog.

MARCI Én ezt egészen hülyeségnek tartottam addig...

...amíg egy nap a Bunder fel nem kínálta nekem a Labdarúgó VB-sort blokkal...

...féláron.

Beláttam, hogy innen már egyenes út vezet...

MENETELŐK Húúúúúh!

MARCI ...a takarékbélyegekig!

Jutka a többi lánynak magyaráz. Közben Bunder újra elől hasal, bélyegeket nyal és ragaszt széles mozdulatokkal, egyre gyorsuló tempóban. (A ragasztásnál jó nagyokat üt tenyerével a földre.)

Marci föltápáskodik, és előrejön Bunderhoz.

Közben hátul a többiek egy focimeccs részletét ábrázoló állóképet formálnak. Bunder Marci felé nyújtja a kezét.

Marci belecsap Bunder tenyerébe. A csattanásra a focitabló fele összeomlik.

Marci otthagyja Bunderert, s jobbra előrejön. A többiek párosával beállítanak Bunder mögé, s egy induló dallamát dúdolva menetelve elindulnak Marci felé. Marci egy kézmozdulattal megállítja őket, s a további útirányt mutatja jobbra előre. A menetelők törzsüket előredöntik, szemüket a Marci által mutatott irányba mereszítik.

Mély hangon.

A menetelők törzsüket derékből hirtelen hátradöntik, s az egész csapat felsikít.

Kimerevített kép.

Csend.

TOMI Ki kell találnunk valamit...

Kilép a sorból, izgatottan járkál föl-alá.

NÉGY GYEREK Ki kell találnunk valamit...

Ők is hasonlóképpen.

MIND Ki kell találnunk valamit!

A sor felbomlik, mindenki visszatér az első képbeli helyére: a lányok balról, a fiúk jobbról helyezkednek el, Bunder jobbra elől marad.

LÁNYOK Az akció nevét a fiúk találták ki!

A lányok, mint a revüműsorokban, a fiúkra mutatnak.

GÁBOR M...

Gábor középre lép.

A betű nevének kimondásakor karját derékmagasságig emelve előrenyújtja, mintha szövetségkötésre szólítaná a többieket.

DOMI M...

Domi Gábor mellé lép, s tenyerét Gábor kézfejeére teszi.

MÁTÉ B...

Hasonlóképpen tesz.

JANÓ B...!

Hasonlóképpen.

LÁNYOK Vagyis...

FIÚK Mentsük meg Bunder Boglárkától!

A négy kézfej minden szóra felemelkedik, a negyedikre a legmagasabbra, s akkor szét is válnak.

LÁNYOK Hogy hogyan?

FIÚK Azt a lányok.

A fiúk lekicsinylően legyintve hátrakullognak.

MARCI Móni behozta az öccse bélyeggyűjteményét...

Középiűt, hátulról kommentál. A lányok sorából kiválik Móni, balra előrejön, s térdére ereszkedve a sarkára ül.

ÁGI ...és megkérte a Bunder...

Móni Bunderra néz, aki holdkórosként támolyog oda Mónihoz.

GÁBOR ...hogy becsülje föl, megnyit ér...

Vagányul, mindentudó kétértelműséggel. Közben Bunder hanyatt fekszik, és Móni ölébe hajtja a fejét.

ZSUZSA ...mert a Gergő el akarja
cserélni öt kisautóért...

...ugyanis beleesett a match-
boxba!...

FIÚK Bummmm!

LÁNYOK Bunder egész matekórán
az albumot nézte.

SANYI De legalább számolt!

MARCI Ági megleste, hogy aznap
ugyan vitte még Boglárka tás-
káját...

LÁNYOK ...de a cukrászda előtt úgy
futott el, mint a nyúl.

MARCI Másnap Zsuzsa hozott egy
csomó külföldi bélyeget azzal,
hogy...

*Közben hátul néhány fiú állva,
térdelve egy kisautót formáz.
Megszólal a duda, a kisautó ber-
regni kezd. Gergő odalép az autó
mellé. Az autó újra dudál, a berre-
gés abbamarad.*

*Gergő teljesen merev testtel rázu-
han a kisautóra. A fiúk az esést
egy lefelé haladó dallamú sivítás-
sal kísérik.*

Amikor Gergő teste leérkezik:

A lányok egy sorba állnak.

*Együtt, drámai megrendültséggel.
A mondat befejezése után bal láb-
bal egyszerre kilépnek, törzsüket
előredöntik, s kimeredt szemmel
bámulnak Bunderre. Bunder tá-
tott szájjal bámulja Mónit. Sanyi
előfurakodik a fiúk közül.*

*Boglárka kezében táskával Móni
és Bunder mellé lép. Bunder vil-
lámgyorsan Boglárka lábához
mászik négykézláb, mint egy kis-
kutya.*

*Szájába veszi Boglárka táskáját.
Móni riadtan hátrál. Boglárka –
nyomában Bunderral – diadalma-
san elindul jobb felé. Boglárka
megtorpan a cukrászda előtt.*

Egymás közt nevetgélve.

*Bunder jobbra eliszkol nyúlugrás-
ban.*

Zsuzsát kivéve mindenki nevet.

*Boglárka a kacagás közben sértő-
dötten hátra el.*

*Zsuzsa középre libeg. Bunder
szemből érkezik.*

ZSUZSA Egy srác kéri egy húszasért...

MARCI ...és odaadja-e?

BANDI Bunder zsebből kifizetett érte harmincat...

MARCI ...és mondta a Zsuzsának, hogy...

BUNDER Máskor ne hagyd magad átvérni.

GYEREKEK Brrrr! Brrrrr! Brrrrrrrr!

MARCI Mire a cé-sek kijöttek, a Bundernak már nyoma se volt.

FIÚK Harmadik nap Jutka kérte meg a nagyszünetben Bunder-t...

LÁNYOK ...hogy mutassa meg neki...

Bundernak mondja.

Bunder pénzt nyom Zsuzsa kezébe, s a pénzzel együtt megfogja Zsuzsa kezét is. Így maradnak. Elismerő irigységgel a hangjában.

Szerelmes epekedéssel a hangjában mondja, miközben továbbra is fogja Zsuzsa kezét. Kitarzott kép.

A kép felbomlik. A csengetésre nagy zsidongás, rohángálás kezdődik, mint mikor vége a tanításnak.

Megpróbálja túlkiaabálni a zsvajt. A szöveg végére a fiúk elöl, a közönséggel párhuzamosan sorfalat alkotnak.

A lányok a sorfal takarásában egy gúlát kezdenek építeni, amelynek tetején Jutka ül. Kórusban a közönség felé.

A sorfal középiütt kétfelé nyílik, és mindkét szárny befordul a lányok gúlája felé. A nyílásban láthatóvá válik a gúla, s előtte Bunder, aki a lányok felé fordulva áll. Kórusban, nagy hangon, követelőzően.

Egy pillanatnyi csönd.

Bunder zavartan és segítségkérően a fiúk felé fordul. A fiúk vihogva és tülekedve Bunder köré rohannak, és megállnak félkörben a

DOMI ...mutassa meg neki, hogyan kell dekázni...

GÁBOR ...mert van egy fogadása...

JANÓ ...hogy vasárnapig megtanul.
MIND Ez csütörtökön volt!

TOMI Vasárnap este a Bunder a Jutkával felment a Móniékhoz, hogy az öcsi bélyegei...

nézőknek háttal. Feszült csönd. A fiúk sóhajszerűen nagy levegőt vesznek, s benntartják. Domi kifordul felsőttestével a közönség felé, és megnyugodva magyarázza:

Gábor hasonlóképpen kifordul.

Janó szintén úgy tesz.

A szöveg alatt a félkör szétnyílik, s a lányok gúlája is lebomlik.

A gyerekek egy, a nézők felől nyitott félkörben helyezkednek el. Bunder és Jutka egymás mellett állnak balról, velük átellenben a félkörből kiválik Móni. Bunder és Jutka jobb, ill. bal karjukat előre nyújtva megfogják egymás kezét, és hosszan egymás szemébe néznek. A gyerekek elkezdik dúdolni a Nászindulót. Bunder és Jutka elindulnak jobbra az előbbi pozícióban, egy félkört leírva. Velük azonos ritmusban mozog hátul Móni, miközben ölni képes szemmel őket figyel.

Bunderék mozgásával egy időben kiválik a tömegeből Tomi, és a közönségnek kommentálva az eseményeket, mondja:

Közben Bunder és Jutka a lassú mozgásukkal jobbra, Móni pedig

EGYIK CSAPAT Jut-ka!

MÁSİK CSAPAT MÓ-ni!

EGYIK CSAPAT Jut-ka!

MÁSİK CSAPAT MÓ-ni!

EGYIK CSAPAT Jut-ka!

MÁSİK CSAPAT MÓ-ni!

EGYIK CSAPAT Jut-ka!

MÁSİK CSAPAT MÓ-ni!

BOGLÁRKA Bunder!!!!!!

MARCI A téli szünetig feltétlenül kinézek magamnak egy lányt a cé-ből, mert szeretnék én is menő lenni a saját osztályomban.

balra érkezett. A Nászinduló félbeszakad. Tomi utolsó szavaira Móni megragadja Bunder jobb karját, és igyekszik maga felé húzni a fiút. Jutka a másik karjánál fogva visszarántja. Eszeveszett huzakodás kezdődik, a két lány ide-oda rángatja Bunder. A gyerekek két táborra szakadva szurkolnak nekik.

Erre Jutka maga felé rántja Bunder.

Most Móni rántja maga felé Bunder!

És így tovább!

Hátul középiütt megjelenik Boglárka. Hatalmasat sikít. Mindenki megdermed. A lányok elengedik Bunder, aki lassan Boglárka felé fordul, fél térdre ereszkedik, és megadóan széttárja a karját.

Minden erejét beleadva.

A kép továbbra is kitarzott. Marci lábujjhegyen előresettenkedik, és a közönségnek súgva mondja:

Tovább settenkedik a szín jobb széle felé. Zsuzsa lép ki a lányok közül, határozott léptekkel Marci

MARCI Jaj, neeee!
Nincs még itt a téli szünet!

ÁGI Gyertek, mert lemaradunk valamiről!

mögé megy, és megkocogtatja a vállát. Marci visszanez, és elsikítja magát:

Zsuzsa ölbekapja Marcit, és balra hátul kirohan vele. A fiúk diadalüvöltéssel utánuk rohannak. A lányok egy pillanatig állva maradnak a színen.

Nevetve ők is kiszaladnak ugyanabban az irányban.

VÉGE

AZ ÚGY VOLT...

...hogy találtunk egy Janikovszky Éva-szöveget a Kincskereső 1993. novemberi számában. Tetszett. Azt mondták a 12 éves tanítványaim, olyan, mintha róluk szólna. Úgy, ahogy van, az osztályról. Eldöntetett hát, hogy csinálunk belőle egy színpadi játékot.

De hogyan lesz az epikus, monológ jellegű szövegből színpadon is nézhető játék?

Végiggondolva a dolgot, úgy láttuk, a következőkre van szükség:

1. Szét kell szabdalni a szöveget, sok gyerek közös monológjává kell tenni. Ezt az is indokolja, hogy szinte mindenkit egyaránt foglalkoztató „gondról”, a fiú-lány viszonyról van szó. Másrészt ezáltal izgalmasabbá és mozgalmasabbá válik az egyébként statikus monológ.

2. Építeni kell a szólóhangok és a kórusok hangszín- és hangerőbeli eltérésére, a váltogatások adta ritmusra és dinamikára.

3. Teret kell hagyni a gyerekek fantáziájának a különböző mozgás-elemek, testekből épített szobrok, tablók készítése során.

4. El kell kerülni, hogy a mozgássor pusztán az elmondott szöveg illusztrációja legyen.

Az első és a második elv betartására magamnak kellett figyelnem, amikor a dramatizálást elvégeztem. Ez a munka nyomon követhető a forgatókönyv bal oldali oszlopában. (Az itt olvasható végleges változat kialakításában a gyerekek játék közbeni ötleteinek is jelentős szerepe volt.)

A harmadik elvet könnyen betartottam: csak föl kellett vázolnom a situációt, s máris „beálltak” a megfelelő képbe a gyerekek. Így volt ez a motoros jelenetnél, a focitablónál (amelyhez szorosan kapcsolódik a fiúk másik ötlete a sorfal kép esetében), az MMBB-szövetség megalakításánál stb.

A negyedik elvünk végigvitele bonyolultabbnak tűnt, de szerencsére a gyerekek felfedezték, hogyan lehet még valamit hozzátenni a játékhoz a szöveggel párhuzamosan. Hadd említsek itt néhány példát!

a) A kisautós jelenetben szerepel az a mondat, hogy „Gergő beleesett a match boxba”. A situációban nyilván átvitt értelemben, „beleszeret”

jelentésben használják a „beleesett” szót, a játékban azonban szó szerinti jelentésben valósítjuk meg – ez a megoldás biztosítja a váratlanságot, s jelenti egyben a humor forrását.

b) A másik példa könnyebb megértéséhez írjuk párhuzamosan egymás mellé a szöveget és a játékot:

Móni behozta az öccse bélyeggyűjteményét,

s megkérte a Bundert,

becsülje föl, mennyit ér.

Móni bejön, letérdel, majd leül a sarkára.

Móni Bunderra néz, mire az szinte holdkórosan odabotorkál hozzá.

Bunder hanyatt dől, s Móni ölébe hajtja a fejét.

A kettős játékra lehetőséget adott a „megmutatni a bélyeggyűjteményt” kifejezés átvitt értelmű jelentése („szerelmi légyottra hívni”), s ebből továbbvive a „felbecsülni, mennyit ér” mondat a játék kontextusában már Móni nőiességének értékére vonatkozik, s Bunder számára felszólító jelleggel bír, ezért is heveredik a lány ölébe.

Ez a játék szervesen kapcsolódik az eredeti szövegrész mondandójához és fő problematikájához (emlékeztetőül: fiú-lány viszony a kiskamasz korban), másrészt talán hitelesen képezi le a kiskamaszok beszédének, gondolkodásmódjának egyik sajátosságát, amely abban nyilvánul meg, hogy – különösen a fiúk – hajlamosak minden ártatlan mondat mögé erotikus töltetű másodlagos jelentést érteni.

c) A következő példa azt mutatja meg, hogy a szavak asszociációs láncolata segítségével hogyan találhatunk rá egy-egy szöveg illusztrációtól mentes, nem megfelelő és mégis hiteles képi kifejezésére.

A „Bunder vitte Boglárka táskáját” kifejezés alapjelentése a *hűség* a kiszemelt lányhoz. A *hűség* szó jelentésköréhez kapcsolódóan hamarosan rátalálunk a *kutya* (kutyahűség) szóra. Ezért hát a képi síkon egy kutyát játszik a Bundert alakító fiú, aki engedelmesen követi gazdiját, szájában annak táskájával.

Az asszociációs játék segítségével megleltük tehát egy helyzet hiteles képi kifejezőmódját, s egyáltalán nem melleleg mindez a játszókat és a nézőket egyaránt jókedvre derítette.

d) Utolsó példánk a humorforrás teremtésének azt a módszerét mutatja be, amelynek során a szöveget eredeti kontextusától eltérően tördeljük, azaz egy mondatot valamelyik szintagmájának alaptagjánál szakítjuk meg (vagyis játék közben itt elhallgatunk), s a nézők gondolataira bízunk a lehetséges befejezést.

No, de lássuk a példát!

Az eredeti szövegben a mondat így hangzik: „Jutka megkérte Bundert, hogy mutassa meg neki, hogyan kell dekázni.” Játék közben azonban a mondat a következőképpen hangzik el: „Jutka megkérte Bundert, hogy mutassa meg neki...” – s itt elhallgatnak a lányok, akik a szöveget mondják, s a fiúk és a nézők képzeletére bízzák a befejezést. Az egész szöveg jelentéséből (fiú-lány kapcsolatok) adódóan szinte mindenki az óvodáskori papás-mamás játékokra emlékezik egészen ki az állítmányt a tárgyi bővítménnyel. Így tesznek a fiúk is, de nyomban meg is rettennek, hiszen kiskamasz korban – bármennyire késztetést érzünk is rá – a tudatunkba épült társadalmi gátlások következtében ezt a játékot már nem lehet eljátszani. A játék közben ez úgy valósul meg, hogy a fiúk a késztetést kifejezendő rohannak oda a lányokhoz, majd a gátlást érzékeltetendő toporognak tanácstalanul, hogy aztán feloldásképpen egyikük kiforduljon a körből, s az eredeti módon fejezze be a mondatot.

Bízom abban, nem volt haszontalan, hogy e néhány példa részletező bemutatásával bepillantást engedtem a darab születésének folyamatába. Remélhetőleg hasznosítani tudja a leendő rendező/játékvezető akár ezen, akár más hasonló jellegű szöveg színpadi megvalósításánál.

Ha ezt a forgatókönyvet választja akkor hadd adjak még néhány tanácsot!

Hogy hitelesen szólalhassanak meg a szövegek a kiskamasz fiúk és lányok szájából, ahhoz világossá kell tennünk a gyerekekkel való beszélgetéseink során, hogy mind a fiúk, mind a lányok magatartásában egyfajta kettősség tapasztalható ebben az életkorban. A lányok szeretnének NŐ-nek látszani, szeretnék megszerezni a fiút, de ha már nem őket választotta, akkor lekicsinylő hangsúllyal beszélnek róla („savanyú a szőlő”-effektus); a többi lány előtt azt játsszák, hogy nem érdekli őket a fiú, (sőt: a fiúk mind hülyék!) ugyanakkor a másik lányt megfojtják egy kanál vízben, amiért a srác vele jár.

A fiúk esetében is megér egy jó beszélgetést, mit kell értenünk itt és most a „menőnek lenni” állapotán. Milyen értékekkel kell rendelkeznie

egy menő srácnak a fiúk szemében, s milyen fogalmakat alakítottak ki a lányok a menő fiúról? S a fiúk és lányok szemlélete hogyan illeszkedik a felnőttek fogalmaihoz és a valós értékekhez?

Ha még mindig nem rettentünk el a vállalkozástól, akkor egy 13-15 fős csoporttal – amelyben legalább 5 lány is van – nekifoghatunk. Természetesen akár egy egész osztály mozgatására is lehetőség van, de ebben az esetben mindenkinek meg kell találnia a maga szerepét, s minden pillanatnyi játékát. Ezt legjobb a gyerekekre bízni, nekünk elég a játékok összhangjára figyelni.

S utolsó szóként egy jó hír: díszletre és kellékekre semmi szükség, a gyerekek fantáziája mindent meg tud teremteni!

